

'Humor en historische geloofwaardigheid sluiten elkaar niet uit ... Een opmerkelijk boek.' – *Knack*

James McBride

LIEVEHEERSVOGEL

XANDER

ROMAN

JAMES MCBRIDE

Lieveheersvogel

Vertaald door Reintje Ghoos en Jan Pieter van der Sterre

Uitgegeven door Xander Uitgevers bv
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *The Good Lord Bird*
Oorspronkelijke uitgever: Riverhead Books/Penguin Group (USA)
Vertaling: Reintje Ghoos en Jan Pieter van der Sterre
Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
Omslagbeeld: *A Ride for Liberty* van Eastman Johnson (1824-1906),
Brooklyn Museum of Art, New York, The Bridgeman Art Library
Auteursfoto: Chia Messina
Zetwerk: Michiel Niesen/ZetProducties

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met Riverhead Books,
onderdeel van de Penguin Group (USA) LLC, een Random House Company.

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs
van het Vlaams Fonds voor de Letteren.

Copyright © 2013 James McBride
Copyright © 2014 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers bv, Amsterdam

Eerste druk 2014

ISBN 978 94 0160 271 6 | NUR 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze
ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor moeder en Jade,
die van dikke pillen houden

INHOUD

Proloog 11

DEEL I – DADEN IN VRIJHEID 15

- 1 De Here tegemoet 17
- 2 De lieveheersvogel 31
- 3 Het leger van de Ouwe 44
 - 4 Bloedbad 51
 - 5 Nikker Bob 63
 - 6 Weer gevangen 74
 - 7 Black Jack 84
- 8 Een slecht voorteken 103
- 9 Een teken van God 114

DEEL II – DADEN IN SLAVERNIJ 121

- 10 Een echte revolverheld 123
 - 11 Pie 134
 - 12 Sibonia 150
 - 13 Opstand 159
- 14 Een vreselijke ontdekking 171

15 Uitgeknepen 180

16 Uitbraak 192

DEEL III – LEGENDE 203

17 De geschiedenis binnentrekken 205

18 Ontmoeting met een groot man 221

19 De geur van beer 232

20 De korf tot opstand bewegen 245

21 Het plan 257

22 De spion 276

23 De boodschap 292

24 De spoorman 300

25 Annie 310

26 Wat de hemel stuurde 325

27 Ontsnapping 333

28 Aanval 348

29 Verwarring ten top 356

30 De bijen ontkorven 372

31 Tegen de bierkaai 385

32 Ervandoor 394

Dankwoord 415

Enkele woorden over een aantal in dit boek gebruikte termen. Omdat het verhaal op historische feiten berust, was het bij de vertaling vaak niet mogelijk historische personen, groepen en plaatsen anders te noemen dan ze in het Engels heten, al dan niet vernederlandst. Hieronder een kleine opsomming.

Sterk vereenvoudigend kunnen we zeggen dat de jonge Verenigde Staten halverwege de negentiende eeuw in tweeën waren verdeeld. Het noorden was tegen de slavernij, het zuiden was voor. De zuiderlingen heetten ‘*pro slavers*’, ‘rebellens’ en ‘*redshirts*’ (naar hun rode overhemd). De noordelingen ‘*free staters*’, ‘abolitionisten’, ‘federalisten’, ‘yankees’ of ‘yanks’.

Verder was er sprake van ‘*territories*’, hier vertaald als ‘territoriums’. Dat waren gebieden die nog niet tot staten waren uitgeroepen. Het Missouri-territorium besloeg ongeveer een derde deel van de huidige Verenigde Staten. Het verhaal speelt grotendeels in het aangrenzende Kansas-territorium, dat werd doorsneden door de ‘Kansas Trail’, een lange verbindingsweg. In de buurt liep ook de ‘California Trail’.

Verder bestond er een ‘*underground railroad*’; dat was de benaming van een geheime organisatie die slaven hielp ontsnappen naar het vrije noorden. ‘*Gospel train*’ was een codewoord voor die acties. Het was afgeleid van het lied met die titel dat bij ontsnapingspogingen vaak werd gezongen als aankondiging van het vertrek.

De vertalers

PROLOOG

ZELDZAME PAPIEREN GEVONDEN OVER DE SLAVERNIJ
door A.J. Watson

Wilmington, Del. (AP) 14 juni 1966. Een brand waarbij de oudste negerkerk van de stad in de as is gelegd, heeft geleid tot de ontdekking van het onstuimige levensverhaal van een slaaf. Dit verhaal werpt licht op een weinig bekende periode in de Amerikaanse geschiedenis.

De Eerste Verenigde Negerbaptistenkerk van Abessinië aan 4th Street en Bainbridge Street is vannacht door brand verwoest. De oorzaak moet volgens deskundigen van de brandweer worden gezocht bij een defecte gaskachel. Niemand raakte gewond bij de brand, maar tussen de verkoolde resten werden een paar geblakerde aantekenschriften gevonden uit het bezit van de voormalige diaken van de kerk. Deze schriften hebben nationaal de aandacht getrokken van wetenschappers.

In mei jongstleden overleed Charles D. Higgins, lid van de gemeente sinds 1921. Higgins was naast kok ook amateurhistoricus. Als zodanig had hij blijkbaar het relaas vastgelegd van een ander, al wat ouder lid van de Doopsgezinde Gemeente, Henry Shackelford, bijgenaamd 'Sjalot'. Deze Sjalot beweerde dat hij als enige neger in 1859 de aanval had overleefd van de Amerikaanse vogelvrijverklaarde John Brown op Harpers Ferry, Virginia. De blanke abolitionist Brown probeerde 's lands grootste wapenarsenaal in handen te krijgen om een oorlog tegen de slavernij te kunnen beginnen. De mislukte overval zaaide in het hele land paniek en gaf de aanzet tot de Amerikaanse Burgeroorlog. Nadien werd Brown opgehangen en vonden de

meeste van zijn 19 medeplichtigen, onder wie 4 negers, de dood.

Tot nu toe was er geen volledig relaas over Brown en zijn mannen gevonden of bekend. De aantekenschriften waren opgeborgen in een brandvrije metalen doos die verborgen lag onder de houten vloer achter de preekstoel, op de plek waar de stoel stond van de diaken. Daar ontving Higgins meer dan 43 jaar lang elke zondag trouw zijn mensen. De doos bevatte tevens een envelop met daarin 12 dollarbiljetten van voor de Burgeroorlog, een zeldzame veer van een grote ivoorsnavelspecht, een bijna uitgestorven vogelsoort, en een briefje van wijlen de echtgenote van Higgins met de tekst: 'Als ik je ooit weer zie, dan mep en schop ik je goddomme de deur uit waar je bij staat.'

Higgins had geen kinderen. Hij werkte 29 jaar lang als kok voor Mrs Arlene Ellis uit Chadds Ford, Pennsylvania. Hij was het oudste lid van de Eerste Verenigde Baptistenkerk, waar hij bij gemeentelieden de koosnaampjes 'Mr Knijter' en 'diaken Shuffel Knuffel' had gekregen. Zijn precieze leeftijd bij zijn dood was niet bekend, maar volgens gemeentelieden moet die rond de 100 liggen. Hij was ook een soort attractie op de plaatselijke gemeenteraadsvergaderingen, die hij vaak bijwoonde in de uitdossing van het kostuum van de Burgeroorlog, en waar hij de raad een petitie aanbood om de Dupont Highway om te dopen tot 'John Brown Road'.

Zijn keurig ingebonden aantekenschriften beweren dat hij de feiten over het leven van Shackelford verzamelde tijdens een serie gesprekken in 1942. Volgens Higgins maakte hij voor het eerst kennis met Shackelford toen ze beiden zondagsschoolleraar waren bij de Eerste Verenigde, begin jaren veertig, totdat Shackelford in 1947 uit de kerk werd gezet vanwege wat Higgins omschrijft als 'geschurk en gescharrel met een zedeloos psoontje genaamd Abrikoos'.

Volgens de papieren van Higgins meende de kerkgemeente vóór dat incident blijkbaar dat Shackelford een vrouw was.

Higgins omschrijft hem als een kleine man 'met meisjesachtige trekken, krullend haar... vanbinnen een schavuit'.

Higgins beweert dat Shackelford 103 jaar oud was toen het relaas werd vastgelegd, hoewel hij schrijft: 'Misschien ouder. Sjalot was minstens 30 jaar ouder dan ik.'

Terwijl Shackelford vermeld staat in het kerkregister van 1942, dat de brand overleefde, is er in de huidige gemeente niemand oud genoeg om herinneringen aan hem te hebben.

De baptistengemeente heeft plannen aangekondigd het relaas van Shackelford over te dragen aan een expert in de geschiedenis van de negers om de echtheid ervan vast te stellen en de schriften te verkopen voor publicatie, waarbij de opbrengst bestemd is voor de aankoop van een nieuw bestelbusje voor de kerk.

DEEL I
DADEN IN VRIJHEID
(KANSAS)

1 DE HERE TEGEMOET

Ik ben geboren als niet-blanke man, vergeet dat vooral niet. Maar ik heb zeventien jaar het leven geleid van een niet-blanke vrouw.

Mijn vader die was een volbloed neger uit Osawatomie, in het Kansasterritorium, benoorden Fort Scott, bij Lawrence. Hij was kapper van beroep, hoewel nooit helemaal voor zijn lol. Het evangelie preken, dat vond hij interessanter. Vader was niet bij een reguliere kerk, zo van het soort waar je niks anders mag dan bingo op woensdagavond en vrouwen die papieren poppetjes zitten te knippen. Zielen die redde hij een voor een, onder het knippen van haren in de herberg van Dutch Henry, die verstopt lag op een kruising van de California Trail, een pad langs de Kaw in het zuiden van het Kansasterritorium.

Vader hielp vooral de zielen van schooiers, zwendelaars, slavenhouders en dronkenlappen die over de Kansas Trail kwamen. Hij was qua lengte geen grote man, maar hij kleeedde zich groot. Meestal droeg hij een hoge hoed, een broek opgetrokken rond de enkels, een overhemd met een hoge boord en laarzen met hakken. De meeste kleding was ouwe rommel die hij vond of spullen die hij stal van dooie blankers op de prairie die om zeep waren geholpen door waterzucht of doorzeefd vanwege een of andere ruzie. Zijn overhemd had kogelgaten zo groot als kwartjes. Zijn hoed was twee maten te klein. Zijn broek was gemaakt uit twee verschillend gekleurde halve broeken, in het midden aan mekaar genaaid waar de kont bij mekaar komt. Zijn haar kroesde genoeg om een lucifer aan af te strijken. De meeste vrouwen wouwen niet bij hem in de buurt komen, mijn moeder incluis, die voor immer haar ogen sloot toen ze mij op de wereld zette. Ze was naar ze zeggen een zachte vrouw, een donkere mulattin. 'Je moeder was de enige vrouw ter wereld die mans genoeg was om mijn vrome gedachten aan te horen,' pochte mijn pa, 'want ik ben een man van vele talenten.'

Wat die talenten ook waren, ze stelden niet veel voor, want in vol ornaat en piekfijn uitgedost, compleet met laarzen en acht centimeter hoge hoed, kwam vader maar tot ongeveer een meter veertig, en vrij veel daarvan was lucht.

Maar wat hij tekort kwam aan lengte, maakte vader goed met zijn stem. Hij won het met zijn stem van elke blanker die ooit over Gods groene aarde heeft gelopen, zonder uitzondering. Hij had een hoge, dunne stem. Als hij praatte klonk het alsof er een mondharp in zijn keel zat, want hij sprak met geplof en gesputter en zo, dat wil zeggen dat spreken bij hem twee halen, een betalen was, want hij waste je gezicht en spoelde het tegelijk met spuug; of zeg maar drie halen, één betalen, als je zijn adem meetelt. Zijn adem rook naar varkensdarmen en zaagsel, want hij werkte vele jaren in een slachthuis, dus de meeste niet-blankers meden hem in het algemeen.

Maar blankers mochten hem graag. Menige avond zag ik hoe mijn vader zich volgoot met alcohol en boven op de bar sprong bij Dutch Henry, knippend met zijn schaar en door de rook en de gin roepend: 'De Here zal komen! Hij komt om je tanden uit te knarsen en je haren uit te trekken!' en dan stortte hij zich in een meute van de gemeenste laag-bij-de-grondse, ladderzatte rebellen uit Missouri die u ooit zag. En terwijl ze hem meer dan eens tegen de vloer knuppelden en zijn tanden uit zijn mond schopten, namen die blankers mijn vader net zomin kwalijk dat hij zich in naam van de Heilige Geest in hun gezelschap stortte als wanneer er een tornado was langsgelopen die hem door het zaaltje had geslingerd, want de Geest van de Heiland Die Zijn Bloed Heeft Vergoten was in die dagen een serieuze zaak op de prairie, en voor de doorsnee blanke pionier had het begrip hoop niks vreemds. Meestal zaten ze net zonder, want ze waren naar het westen vertrokken uit een gril die hoe dan ook niet had opgeleverd wat de bedoeling was geweest, dus alles wat ze hielp uit bed te komen om indianen om zeep te helpen en niet dood te vallen van de koorts en de ratelslangen, was een welkome afleiding. Het hielp ook dat vader een van de beste zelfstookbrouwsels maakte van heel het Kansasterritorium – hoewel hij predikant was, was vader niet vies

van een paar slokjes – en vaste prik, dezelfde killers die zijn haar uittrokken en hem buiten westen mepten plukten hem daarna van de vloer en zeien: ‘Kom op, hijsen’; dan begon de hele zooi rond te dolen en naar de maan te huilen onder het drinken van vaders waggelwater. Vader was zeer trots op zijn vriendschap met het blanke ras, hij beweerde dat hij dat had geleerd uit de Bijbel. ‘Jongen,’ zei hij dan, ‘onthou altijd het boek van Hizzegial, hoofdstuk twaalf, vers zeventien: “Reik uw dorstige buur uw glas aan, kapitein Ahab, en laat hem naar hartenlust drinken.”’

Ik was volwassen voordat ik erachter kwam dat er geen boek Hizzegial in de Bijbel bestond. En ook geen kapitein Ahab. Vader kon namelijk geen letter lezen, en hij declameerde alleen Bijbelverzen die hij blankers had horen vertellen.

Nou waren er inderdaad in de stad lui die m'n vader wouwen ophangen vanwege dat hij vervuld was van de Heilige Geest en zich opdrong aan de stortvloed van pioniers die op weg waren naar het westen en die stopten om voorraden in te slaan bij Dutch Henry: speculanten, pelsjagers, kinderen, kooplui, mormonen, zelfs blanke vrouwen. Die arme kolonisten hadden genoeg problemen aan hun kop met de ratelslangen die opdoken uit de vloer en de achterladers die onverwachts afgingen en de schoorstenen die ze niet goed bouwden waardoor ze letterlijk stikten, dus die hoefden zich niet ook nog eens dik te maken over een neger die op hun nek sprong in naam van onze grote Heiland Die de Doornenkroon droeg. Ja, in 1856, toen ik tien jaar oud was, werd er in de stad openlijk over gesproken om vader voor z'n kop te schieten.

En volgens mij zouwen ze dat ook gedaan hebben als er dat voorjaar niet een bezoeker was komen opdagen die de klus voor ze opknapte.

De zaak van Dutch Henry lag vlak bij de grens met Missouri en diende als een soort postkantoor, gerechtsgebouw, geruchtenmolen en egreneerloods voor rebellen uit Missouri die over de grens met Kansas kwamen om te drinken, te kaarten, te liegen, te hoerenlopen en te brullen naar de maan over nikkers die de wereld overnamen en over de yankees die de grondwettelijke rechten

van de blankers in de buitenplee smeten en zo. Ik lette niet op die praatjes, want m'n doel in die dagen was schoenen poetsen terwijl vader haren knipte, en zo veel mogelijk maïsbrood en bier achter m'n kiezen laten glijden. Maar toen het lente werd deden bij Dutch verhalen de ronde over een of andere moordzuchtige blanke schurk genaamd Old John Brown, een yank uit het oosten die naar het Kansasterritorium was gekomen om stennis te schoppen met zijn bende zonen, die de Pottawatomie Rifles werden genoemd. Als je dat zo hoorde waren Old John Brown en zijn moordlustige zoons eropuit alle mannen, vrouwen en kinderen op de prairie om zeep te helpen. Old John Brown stal paarden. Old John Brown stak hoeven in brand. Old John Brown verkrachtte vrouwen en hakte hoofden af. Old John Brown deed dit, Old John Brown deed dat, en ja, bij god, tegen de tijd dat ze met hem klaar waren, klonk Old John Brown als de vervelendste, moorddadigste, gemeenste hufter die je ooit had gezien, en ik besloot dat als ik hem ooit tegenkwam, jesus nou dan zou ik hem eigenhandig een kopje kleiner maken, puur om wat hij had gedaan of wou doen met de goeie blankers die ik kende.

Goed, niet lang nadat ik besloot dat te verkondigen kwam er een ouwe, wankel Ier binnenwaggelen bij Dutch Henry en ging in vaders kappersstoel zitten. Niks bijzonders aan te zien. Er doolden in die dagen wel honderd naar bodemschatten zoekende prairie-zwervers rond over het Kansasterritorium op zoek naar een lift naar het westen of een baantje als veedief. Deze schooier was dus niet bijzonder. Het was een gebogen kerel, broodmager, vers van de prairie, ruikend naar buffelmest, met een zenuwtrek in zijn kaak en haveloze bakkebaarden op zijn kin. Er liepen zo veel lijnen en rimpels over zijn gezicht, tussen zijn mond en zijn ogen, dat als je die samen zou nemen, dan kon je er een hele gracht van maken. Zijn dunne lippen waren achteruitgetrokken tot een permanente ontevreden streep. Zijn jas, vest, broek en smalle das zagen eruit of er aan alle kanten muizen aan hadden geknaagd, en zijn laarzen waren volledig afgetrapt. Zijn tenen staken finaal door de neuzen heen. Alles bij mekaar een treurig ogend geval,

zelfs naar de normen van de prairie, maar hij was blank, dus toen hij in vaders stoel ging zitten voor een knip- en scheerbeurt, deed vader hem een kapmantel voor en ging aan het werk. Zoals gewoonlijk werkte hij aan de bovenkant en deed ik de onderkant, zijn laarzen poetsen, in dit geval meer tenen dan leer.

Na een paar minuten keek de Ier om zich heen en toen hij zag dat er niemand heel dichtbij stond, vroeg hij zachtjes aan vader: ‘Ben u een man van de Bijbel?’

Nou, vader die gestoord was als Onze-Lieve-Heer ter tafel kwam, die fleurde meteen op. Hij zei: ‘Klopt, baas, jazeker. Ik ken allerlei Bijbelverzen.’

De ouwe knakker glimlachte. Ik kan niet zeggen dat het een echte glimlach was, want zijn gezicht stond zo strak dat het niet kon glimlachen. Maar zijn lippen leken te verbreden. Het noemen van de Heer deed hem duidelijk goed, en dat kon niet anders, want hij moest het op datzelfde moment hebben van de genade van de Heer, want het was de moordenaar Old John Brown zelf, de plaag van het Kansasterritorium, die daar in de herberg van Dutch zat, met een beloning van vijftienhonderd dollar op zijn hoofd terwijl de helft van de bevolking van het Kansasterritorium hem wou volpompen met lood.

‘Prachtig,’ zei hij. ‘Vertel eens. Welke Bijbelboeken zijn u het liefst?’

‘O, allemaal het liefst,’ zei vader. ‘Maar ik hou vooral van Hezekiel, Ahab, Draver, en Paus de Keizer.’

De ouwe man fronste. ‘Die kan ik me niet herinneren,’ zei hij, ‘en toch heb ik de Bijbel van A tot Z gelezen.’

‘Ik ken ze niet precies,’ zei vader. ‘Maar welke verzen u ook kent, vreemdeling, als het u een plezier doet ze te delen, nou, dan zou ik ze graag horen.’

‘Het zou me inderdaad een plezier doen, broeder,’ zei de vreemdeling. ‘Hier komt er een: Eenieder die zijn oor afsluit voor de roepstem van de Here, zal zich overal voor afsluiten.’

‘Hemeltjelijef, dat is een topper!’ zei vader, sprong in de lucht en klapte zijn laarzen tegen mekaar. ‘Nog eentje.’

‘De Heer strekt zijn hand uit, beroert alle kwaad en brengt het ter dood.’

‘Hartverwarmend!’ zei vader, hij sprong op en klapte in zijn handen. ‘Meer van dat spul!’

De ouwe knakker kwam op dreef. ‘Brenge een christen nabij de zonde en hij springt de zonde naar de keel!’ zei hij.

‘Hup, vreemdeling!’

‘Bevrijd de slaaf van de tirannie van de zonde!’ De ouwe knakker schreeuwde inmiddels bijna.

‘Draag het uit!’

‘En verstrooi de zondaren als stoppels, zodat de slaaf *eeuwig vrij zal zijn!*’

‘Nou en of!’

Zo gingen die twee daar midden in de herberg van Dutch Henry ertegenaan, en er moeten tien mensen zijn geweest die binnen twee meter van hen rondscharrelden, handelaren, mormonen, indianen, hoeren, en zelfs Old John Brown zelf, die eventjes naar vader had kunnen over buigen en hem een paar woorden influis-teren waarmee zijn leven zou zijn gered, want er was een oorlog uitgebroken in het Kansasterritorium over de slavernijkwestie. Lawrence was geplunderd. De gouverneur gevluht. Er waren hoegenaamd geen wetshandhavers. Elke yankee-kolonist tussen Palmyra en Kansas City werd van voor tot achter lens getrapt door paardentemmers uit Missouri. Maar vader wist van niks. Hij was nog nooit verder dan een mijl van de herberg van Dutch geweest. En niemand deed zijn mond open. En vader, gestoord als het om Onze-Lieve-Heer ging, huppelde rond, klikte met zijn schaar en lachte. ‘O, de Heilige Geest gaat komen! Het bloed van Christus! Ja echt waar. Verstrooi die stoppels! Verstrooi ze! Ik heb het gevoel dat ik de Here Here heb ontmoet!’

Overall om hem heen was het stil geworden in de herberg.

En juist op dat moment kwam Dutch Henry het zaaltje binnenlopen.

Dutch Henry Sherman was een Duitser met een groot gezicht en zes hand lang – zonder zijn laarzen. Zijn handen waren zo groot

als hakmessen, hij had lippen met de kleur van kalfsvlees en een dreunende stem. Hij was eigenaar van mij, mijn vader, mijn tante en oom, en een paar indiaanse squaws, waarvan hij het gebruik als zijn voorrecht beschouwde. De ouwe Dutch zag er geen been in om blankers daar ook voor te gebruiken als hij zo zijn goederen kon kopen. Vader was ooit de allereerste slaaf van Dutch geweest, dus vader was bevoorrecht. Hij kon gaan en staan waar hij wou. Maar elke dag om twaalf uur kwam Dutch zijn geld innen, dat vader trouw bewaarde in een sigarenkistje achter de kappersstoel. En toevallig was het twaalf uur.

Dutch liep naar vaders kappersstoel, stak zijn hand uit naar het geldkistje erachter, pakte zijn geld en wou zich net omdraaien toen hij een blik wierp op de ouwe man in vaders kappersstoel en iets zag wat hem niet beviel.

‘Jij komt me bekend voor,’ zei hij. ‘Hoe heet je?’

‘Shubel Morgan,’ zei de ouwe man.

‘Wat doe je in deze buurt?’

‘Op zoek naar werk.’

Dutch zweeg even, turend naar de Ouwe. Hij rook lont. ‘Ik heb achter wat hout liggen dat gehakt moet worden,’ zei hij. ‘Ik geef je vijftig cent om een halve dag hout te hakken.’

‘Nee, dank je,’ zei de Ouwe.

‘Vijfenzeventig cent.’

‘Nee.’

‘Een dollar dan?’ vroeg Dutch. ‘Een dollar is een hoop geld.’

‘Kan niet,’ gromde de Ouwe. ‘Ik wacht op de stoomboot over de Kaw.’

‘De stoomboot komt nog twee weken niet,’ zei Dutch.

De Ouwe fronste. ‘Ik zit hier om het Heilige Woord te delen met een christenbroeder, als je het niet erg vindt,’ zei hij. ‘Dus waarom bemoei je je niet met je eigen zaken, vriend, en zaag je zelf je hout, om te voorkomen dat de Heer je ziet als een vetzak en een slome duikelaar?’

Dutch droeg een zakpistool in die dagen. Stevig vuurwapentje. Met vier lopen. Handig voor de korte afstand. Hield het in zijn

borstzak voor het grijpen. Niet in een holster. Gewoon in zijn borstzak. Hij stak zijn hand in die zak, trok het tevoorschijn, hield het met de loop omlaag, met alle vier de lopen op de vloer gericht, en praatte nu met een vuurwapen in zijn hand tegen die gerimpelde ouwe man.

‘Alleen een slaphartige tietenknipper van een yankee zou zo praten,’ zei hij. Verschillende mannen stonden op en liepen weg. Maar de Ouwe bleef doodkalm zitten. ‘Meneer,’ zei hij tegen Dutch, ‘dat is een belediging.’

Nou moet ik hier meteen zeggen dat mijn sympathie bij Dutch lag. Hij was geen kwaai. Dutch zorgde namelijk goed voor mij, m'n vader, m'n tante en m'n oom, en een paar indiase squaws, die hij gebruikte voor het rommelen en frommelen. Hij had twee jongere broers, William en Drury, die hij steunde met centen, hij stuurde geld naar zijn ma in Duitsland, en hij voedde en kleepte dan ook nog eens een keer alle verschillende squaws en het assortiment hoeren dat zijn broer William vanuit Mosquite Creek en omgeving had meegetroond, een hele stoet, want William was geen knip voor de neus waard en sloot vriendschap met iedereen in het Kansasterritorium behalve zijn eigen vrouw en kinderen. Daar komt nog bij dat Dutch een veestal had, een paar koeien en kippen, twee muilezels, twee paarden, een slachthuis en een herberg. Dutch had veel hooi op zijn vork genomen. Hij sliep nog geen drie uur per nacht. Terugkijkend was Dutch Henry eigenlijk zelf een soort slaaf.

Hij deed een stap van de Ouwe vandaan, nog steeds met dat zakpistool op de vloer gericht en zei: ‘Kom uit die stoel.’

De kappersstoel stond op een houten pallet. De Ouwe stapte er langzaam vanaf. Dutch vroeg aan de barman: ‘Geef even een bijbel.’ Dat deed de barman. Met de bijbel in de ene en zijn zakpistool in de andere hand stapte Dutch op de Ouwe toe.

‘Ik ga je laten zweren op deze bijbel dat je voor de slavernij en voor de Amerikaanse Grondwet ben,’ zei hij. ‘Als je dat doet, oud wijf, kan je hier de deur uit lopen zonder een centje pijn. Maar als je een liegende blauwbuik van een free stater ben, dan knal ik zo

hard met dit pistool op je kop dat het geel uit je oren komt. Leg je hand hier,' zei hij.

Nou zou ik de jaren nadien behoorlijk wat te zien krijgen van Old John Brown. En hij heeft een paar moorddadige, vreselijke dingen op z'n geweten. Maar één ding kon de Ouwe niet goed: jokken, vooral met zijn hand op de bijbel. Hij zat in een lastig parket. Hij mepte zijn hand op de bijbel en keek voor het eerst ronduit benauwd.

'Hoe heet je?' vroeg Dutch.

'Shubel Isaac.'

'Ik dacht dat je "Shubel Morgan" zei.'

'Isaac is mijn tweede naam,' zei hij.

'Hoeveel namen heb je?'

'Hoeveel heb ik er nodig?'

Het gesprek had een ouwe dronkenlap genaamd Dirk wakker gemaakt, die op een hoektafeltje vlakbij zat te slapen. Dirk ging rechtop zitten, tuurde door het zaaltje en flapte eruit: 'Hé Dutch, dat daar lijkt Old John Brown wel.'

Toen hij dat zei reageerden William en Drury, de broers van Dutch, en een jonge kerel genaamd James Doyle. Alle drie zouwen ze hun laatste adem op een andere dag uitblazen, maar nu stonden ze op van hun tafeltje bij de deur, trokken hun Colt en gingen om de Ouwe heen staan.

'Klopt dat?' vroeg Dutch.

'Klopt wat?' vroeg de Ouwe.

'Ben jij de Ouwe Brown?'

'Heb ik dat gezegd?'

'Dus niet,' zei Dutch. Hij leek opgelucht. 'Wie ben je dan?'

'Ik ben het kind van m'n Schepper.'

'Je ben te oud om een kind te zijn. Ben je Old John Brown of niet?'

'Ik ben wie de Heer wil dat ik ben.'

Dutch gooide de bijbel neer, zette het zakpistool recht op de nek van de Ouwe en spande de haan. 'Stop godverdomme met onzin verkopen, luhannes! De Ouwe Brown. Ben jij dat of niet?'

Nou heb ik in alle jaren dat ik hem heb gekend Old John Brown nooit zien opvliegen, zelfs niet in kwesties van leven en dood – zijn eigen leven en dood evenmin als die van een ander – behalve als Onze-Lieve-Heer ter tafel kwam. Maar nou hij zag hoe Dutch Henry die bijbel op de vloer smeed en de naam van de Heer ijdel gebruikte, voelde hij zich aangesproken. De Ouwe kon dat simpelweg niet hebben. Zijn gezicht verstarde. Toen hij weer wat zei klonk hij niet meer als een Ier. Hij sprak met zijn echte stem. Hoog. Dun. Strak als gespannen draad.

‘Bijt je tong af als je de naam van onze Schepper ijdel gebruikt,’ zei hij koeltjes, ‘anders gebiedt de kracht van Zijn Heilige Genade mij genoegdoening voor Hem te eisen. En verder is dat pistool in je hand een prutding. Onze-Lieve-Heer zal het uit je hand nemen.’

‘Hou op met dat gesijbel en vertel godverdomme hoe je heet.’

‘Gebruik Gods naam niet nogmaals ijdel, meneer.’

‘Godver! Ik zal zijn godverdommese kutnaam gebruiken als ik daar godverdomme zin in heb! Ik zal hem rondschreeuwen, zo geheid als varken, en hem dan door jouw stront etende yankiekeel proppen, stuk binnenstebuiten gekeerde nikker godverdomme!’

Toen was de Ouwe ontketend, en sneller dan de wind gooide hij de kapmantel weg; plotseling flitste onder zijn jas de loop van een Sharps-geweer. Hij bewoog zo snel als een ratelslang, maar Dutch hield de loop van zijn pistool al tegen de keel van de Ouwe en hoefde alleen de hamer maar naar voren te laten slaan.

Dat deed hij.

Nou is zo’n zakpistool een lastig geval. Het is niet zo betrouwbaar als een Colt of een regulier repeteergeweer. Het is een klap-pertjespistool. Het moet droog zijn, en door al dat zweten en vloeken was er op de grote handen van Dutch waarschijnlijk water tevoorschijn geborreld, anders kan ik het niet noemen, want toen Dutch aan de trekker trok, riep het pistool luid ‘Kaw’ en ketste. Een van de lopen ontplofte en krulde naar buiten. Dutch liet het ding los en viel op de vloer, loeiend als een kalf; zijn hand was bijna van zijn arm geblazen.

De andere drie kerels hielden hun Colts op Old Brown gericht

maar waren eventjes achteruit gestapt om geen hersenen van de Ouwe op hun gezicht te krijgen, want ze verwachtten dat die elk moment door het zaaltje konden spetteren, en nou stonden ze alle drie te turen in de hete loop van een Sharps-geweer, dat de ouwe knakker koeltjes helemaal tevoorschijn trok.

‘Ik zei toch dat de Heer het uit je hand zou trekken,’ zei hij, ‘want de Koning der Koningen ruimt alle treiteraars uit de weg.’ Hij stak de Sharps in de nek van Dutch en trok de hamer helemaal naar achteren, keek toen naar de andere drie kerels en zei: ‘Leg die blafers op de vloer of hij is er geweest.’

Ze deden wat hij zei, waarna hij zich tot de hele herberg richtte, nog steeds met zijn geweer in zijn handen, en bulderde: ‘Ik ben John Brown. Kapitein van de Pottawatomie Rifles. Ik ben gekomen met de zegen des Heren om alle niet-blankers in dit gebied te bevrijden. Iedereen die tegen mij opstaat zal schroot en buskruit eten.’

Nou moeten er wel een stuk of zes schooiers met een revolver in het zaaltje hebben gestaan, maar geen enkele man pakte zijn proppenschietter, want de Ouwe was zo koel als rook, en een en al zakelijkheid. Hij liet zijn ogen door het zaaltje glijden en zei rustig: ‘Elke neger die hierbinnen verstopt zit, kom tevoorschijn. Jullie zijn nu vrij. Ga mee. Niet bang zijn, kinderen.’

Nou was er een aantal niet-blankers in dat zaaltje, sommige voor een boodschap of als verzorger van hun baas, de meeste hadden zich verstopt onder de tafels, waar ze bevend zaten te wachten tot het geknal van start zou gaan, en toen hij die woorden zei, nou, toen doken ze op en kozen het hazenpad, stuk voor stuk. De deur uit gingen ze. Je zag alleen hun achterhoofd terwijl ze naar huis sjeesden.

De Ouwe keek hoe ze zich verspreidden. ‘Zij zijn nog niet gered in de Heer,’ mompelde hij. Maar het bevrijden was nog niet afgehandeld, want hij draaide zich om naar vader, die daar in zijn laarzen stond te trillen en ‘Gutteguttegut...’ prevelde.

De Ouwe begreep dat als een soort vrijwillige instemming, want vader had het over gut en hij had het over God, dat was volgens

mij instemmend genoeg. Zo blij als een kind gaf hij vader een pets op zijn rug.

‘Vrind,’ zei hij, ‘je heb een verstandige keus gemaakt. Jij en je tragische octoronedochter hier zijn gezegend want jullie accepteren de bedoeling die onze gezegende Heiland met jullie had om vrij en puur te leven en dus niet de rest van jullie bestaan door te brengen in dit hol van ongerechtigheid hier met deze zondigende barbaren. Jullie zijn nou vrij. Loop door de achterdeur terwijl ik mijn geweer op deze heidenen gericht hou, in naam van de Koning van Sion zal ik jullie de vrijheid bezorgen!’

Nou weet ik niet hoe het zat met vader, maar onder al dat gepruttel over koningen en heidenen en Sions en zo en al dat gezwaai met zijn Sharps-geweer bleef ik op de een of andere manier hangen aan het onderdeel ‘dochter’ van die toespraak. Ik droeg wel een aardappelzak, net als de meeste niet-blanke jongens in die dagen, en met mijn lichte huid en ook nog eens mijn krulhaar was ik het mikpunt van spot voor verschillende jongens in de stad, hoewel ik de zaak compenseerde met mijn vuisten – tegen degenen die ik aankon. Maar iedereen bij Dutch, zelfs de indianen, wist dat ik een jongen was. Ik had zelfs niks met meisjes op die leeftijd, want ik was opgegroeid in een herberg waar de meeste vrouwen sigaren rookten, lalcohol dronken, en net zo onbedaarlijk stonken als mannen. Maar zelfs die laag-bij-de-grondse typen, die zo stijf stonden van de lalcohol dat ze geen verschil meer zagen tussen een bolgraanklander en een katoenbolletje en tussen de ene niet-blanker en de andere, kenden het verschil tussen mij en een meisje. Ik deed mijn mond open om de Ouwe in dat opzicht te verbeteren, maar op datzelfde moment leek het zaaltje te worden overspoeld door een golf van hoog gegier, en daar kon ik niet overheen komen. Pas even later drong het tot me door dat al dat gejammer en geloei uit mijn eigen keel kwam, en ik moet hier bekennen dat ik het in mijn broek deed.

Vader was in paniek. Hij stond daar te trillen als een maïskolf. ‘Meester, Henry is altijd...’

Ik weet niet wat hij zeggen wou, maar hij werd onderbroken

door de Ouwe, die nog steeds het geweer op het zaaltje gericht hield: ‘We hebben geen tijd om je ideeën over geestelijke afhankelijkheid te bespreken, meneer! We moeten ervandoor. Moedige vriend, ik zal jou en je Henrietta in veiligheid brengen.’ Kijk, mijn ware naam is Henry Shackelford. Maar de Ouwe hoorde vader zeggen: ‘Henry is altijd...’ en begreep het als ‘Henrietta’, zo werkte de geest van de Ouwe. Wat hij geloofde, geloofde hij. Het maakte hem niet uit of iets echt waar was of niet. Hij verdraaide gewoon de waarheid, totdat die hem beviel. Hij was een echte blanker.

‘Maar mijn z...’

‘Moed, vrind,’ zei hij tegen vader, ‘want we hebben een ram in het struikgewas. Denk maar aan Joël, eerste hoofdstuk, vers vier: “Wat de knager had overgelaten, heeft de sprinkhaan afgevreten; wat de sprinkhaan had overgelaten, heeft de verslinder afgevreten; en wat de verslinder had overgelaten, heeft de kaalvreter afgevreten.”’

‘Wat wil dat zeggen?’ vroeg vader.

‘Je zult levend worden opgevreten als je hier blijft.’

‘Maar mijn kind hier is geen mei...’

‘Ssst!’ zei de Ouwe. ‘We moeten opschieten. We kunnen erover praten dat we haar later opvoeden volgens het Heilige Woord.’

Hij greep mijn hand en liep, nog steeds met die Sharps in de aanslag, achterwaarts naar de achterdeur. Ik hoorde paarden door het straatje achter de herberg stormen. Even liet hij mijn hand los om de deur open te gooien – en op datzelfde moment stormde vader op hem af.

Tegelijkertijd stak Dutch zijn arm uit naar een van de Colts die op de vloer lagen, pakte hem beet, richtte de loop op de Ouwe en vuurde.

De kogel miste de Ouwe en raakte de rand van de deur, waardoor een spaander hout van ongeveer twee decimeter zijwaarts schoot. De spaander stak als een mes uit de zijkant van de deur, exact horizontaal, ongeveer op borsthoogte – en vader liep er recht in. Recht zijn borst in ging het hout.

Hij wankelde achteruit, viel op de grond en blies zijn laatste adem uit.

Intussen naderde door de steeg het geklipklop van hard rijdende paarden, en de Ouwe schopte de deur wagenwijd open.

Zittend op de vloer schreeuwde Dutch Henry: ‘Nikkerdief! Je ben me twaalfhonderd dollar schuldig!’

‘Breng maar in rekening bij Onze-Lieve-Heer, ketter,’ zei de Ouwe. Toen pakte hij mij met één hand op, stapte het steegje in en weg waren we.